

pök is beletörődött sorsa fordulatába, hogy a tatárok pásztoraként kell tengetnie az életét. És bár a keresztények rátalálnak, s azonnal följánlják a segítségüket, Ilosvay Pál úgy dönt, nem kockáztatja meg a második, a helyreállító műtétet. „...*ahhoz már gyöngye vagyok s túl sokat is szenvedtem, hogy még egyszer a késnek tartsam a fejem.*”

Megint, sokadszor és utoljára a HARRY RUSSEL-DORSAN jut eszembe. Százféléképpen el lehet tévedni, de így csak a háború tudja eltájolni az embert:

„– *Mikor a német katonaság bevonult Brüsszelbe, sok katonaság, nagyon sok katonaság, mind azt hitték ezek a primitív németek, pfalzi parasztfiúk és pomeránok, hogy a francia fővárost szálolták meg. Amint jöttek, tömött sorokban, a nagy tereken és utcákon végig, széles arcuk, elmosolyodva, még szélesebbre nyílt, s egymást bökdösték, puskás könnyekkel s elragadtatva:*

– *Páriz! Páriz!*”

Így eltévedni, ilyen mesésen és ennyire végzetesen.

Vízafogó, 2007. szeptember 27.–október 7.

Borbás Andrea

ADY ENDRE NAPLÓVERSEI A NYUGATBAN

Habár a rendszeresség egyik életszakaszában sem volt jellemző Ady Endrére, a költő kétszer is megpróbálkozott azzal a műfajjal, melynek egyik legfontosabb ismérve a rendszeresség: naplóírással. 1908-ban három, 1909-ben öt napról, 1914-ben pedig egyetlen napról készített lírai naplót. A következő oldalakon ezeknek a naplójegyzeteknek főbb jellegzetességeit gyűjtjük össze, és közben arra keressük a választ, mennyire szabályos naplójegyzetek ezek a lírai naplók.

Ady Endre először Hatvany Lajos javaslatára 1908. december 25-től 1909. január 21-ig nyolc napról készített lírai naplót. „*Emlékszem, hogy egyik [...] beszélgetésünk folyamán Max Dauthendey német költő világgörüli útjáról megírt verses naplóját mutattam Adynak. Dauthendey a jegyirodát, hajót, vonatot, szállodát, az utazó mai ember minden állomását, örömet, bosszúságát írja meg a könyvben, mely az aprólékos leírásokból tengeri és tengerentúli tájak leírásáig, népek, emberek, lelkek rajzáig emelkedik fel. – Ez a mai ember eposza. Lírai eposz. Ilyet kéne írnod...[...] Adynak tetszett az idea. Megígérte, hogy megírja a naplót. Midőn e beszélgetésünk után hazatért Érmindszentre, december 25., 26. és 27. jelzéssel három naplójegyzet jelzi, hogy emlékezett e beszélgetésre.*”¹ Hatvany később is biztatta Adyt, 1909. február 23-án a következőket írta a költőnek: „*Naplódat ne hagyd abba. Szűz, szent könyv lesz, ha meglesz. Az az egyetlen epos, melyet meg kell írni. Neked kell megírni.*”²

A napló első három része a Nyugatban s a Szeretném, ha Szeretnének kötetben egyaránt Egy megíratlan naplóból címmel jelent meg (kötetben A HARCUNKAT MEGHARCOLTUK ciklusban). A következő részek a folyóiratban Néhány januári nap címmel olvashatók, az egyes részeket dátummal (január 17., január 18., január 19., január 20., janu-

ár 21.) választotta el egymástól a költő. A kötetben a naplóversek második négy része MEGINT PÁRIS FELÉ címmel, A VÉN KOMORNYIK ciklusban, az utolsó, ötödik rész KURUC ÁDÁM TESTVÉREM címmel az ESZE TAMÁS KOMÁJA ciklusban jelent meg. A nyolc napról készített naplójegyzetek kötetben tehát három versbe olvadtak, és amint a folyóiratból kötetbe kerültek, címükben, az EGY MEGÍRATLAN NAPLÓBÓL kivételével, elvesztették a napló voltokra való utalást.

Ady nem felejtette, sőt sokáig dédelgette a naplóírás tervét, a *Nyugat* 1914. február 1-jei számában így írt: „...*nekem ötesztendőös tervem egy esztendőről verses naplót írni. Hatvany Lajos barátom biztatott e terv fölöttéskor legjobban írni: megírni minden nap életét, tehát líráját s az napokét is, amelyeken üreseknek véljük magunkat*”.³ S ugyanebben a lapszámban újabb „naplóbejegyzés” is olvasható EGY NAPLÓ KEZDETE címmel, MONDJUK: JANUÁR HUSZONKILENCEDIK NAPJÁN alcímmel. A vers sajtóközlésének egy lapkivágatán, melyet a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára A HALOTTAK ÉLÉN kötet előkészítő anyagában őriz, Ady a címet NAPLÓTÖREDÉK EGY SZANATÓRIUMBAN-ra változtatta, az alcímet pedig törölte. A költemény mindazonáltal nem jelent meg a kötetben, és négy évvel később Az UTOLSÓ HAJÓK-ban sem.

Hagyományos prózai naplót Ady majd’ minden kortársa írt – elég, ha Móricz Zsigmond, Karinthy Frigyes, Füst Milán, Balázs Béla vagy akár Kosztolányi Dezső és Csáth Géza naplóira gondolunk. Balázs Béla 1908-ban egyenesen egy olyan vallást gondolt ki, „*melynek fő törvénye a naplóírás volna*”.⁴ Balázs ezt tulajdonképpen saját magának találta ki, hiszen igazi vágya, „*egy emberélet teljes lenyomatának*”⁵ napló formában való megörökítése volt.

Az 1900-as évek elejének magyar verstermését megvizsgálva látható, hogy a verses napló sem volt éppen ritkának mondható a századelőn. A teljesség igénye nélkül lásunk néhányat azok közül, melyeket Ady is ismerhetett. 1909-ben íródott Kosztolányi Dezső A VICÉNÉ című költeménye, melynek alcíme VERSES JEGYZETEK EGY BUDAPESTI KÖLTŐ NAPLÓJÁBÓL. Szintén 1909-ben született (*Nyugat*, 1909. november 1.) Babits ÚTINAPLÓ című műve, melynek bevezető prózai részében a következőképp vélekedik a műfajról: „*Az útinapló elavult műfaj; és mégis voltaképpen minden élet utazás és minden őszinte könyv útinapló!*” Kosztolányi NAPLÓJEGYZET EGY HAVAS REGGELEN címmel is írt verset, 1913-ban. Somlyó Zoltán NAPLÓJEGYZET című műve 1911-ből datálódik, Karinthy Frigyes NAPLÓM-BÓL-ja pedig 1907-ből.

Ha a naplóforma előzményeit kutatjuk, megállapíthatjuk, hogy számos ponton rokonítható az olyan műfajokkal, melyekre szintén jellemző az időrend szerinti kidolgozás; ilyen a krónika némely változata vagy a naplószerű emlékirat, illetve a levél.⁶ Ide kíváncsozó érdekesség, hogy Balázs Béla 1908-ban a saját, korábbi években készített naplóját „*vallásosan szigorú folytonos beszámolásnak, krónikának*”⁷ nevezte.

Amennyiben a napló mint műfaj s ezen belül Ady Endre naplóverseinek általános jellegzetességeit keressük, a következő megállapításokat gyűjthetjük össze a naplókra vonatkozó szakirodalomból: „*a napló a legtöbb nyelven olyan műfaji meghatározás, amelyik fogalommá emeli az írás időpontját, azt, hogy a naplót napról napra írják. [...] Ez a műfaj napponkénti feljegyzésekből áll. Nem folyamatos, összefüggő írás, hanem elliptikus, töredékes, mozaikszerű és rendkívül szubjektív. Áthatja a személyesség. S az is benne van ebben a fogalomban, hogy rendkívül sokféle dolog lehet az, amit az ember naponta feljegyez, nincs e műfajnak semmiféle tematikai kötöttsége sem*”.⁸ „*A naplóíró azon frissiben és melegében számol be tapasztalatairól és élményeiről [...], megtörtént eseményekről kíván tudósítani, s az elbeszélő többnyire azt írja le, amit maga látott, maga tapasztalt [...], napról napra, azon melegében örökíti meg élete*

vagy környezete eseményeit.”⁹ „Az idő irreverzibilitása itt kikezdhettelen konvenció. Úgy látszik, ez a műfaj egyedül megfogható karakterjegye.”¹⁰

A naplóműfajnak lényege még „a szinkronitás, a csak kis késedelmet tűrő egyidejűség”.¹¹

A napló stílusával kapcsolatban a VILÁGIRODALMI LEXIKON a naplóforma közvetlen és kötetlen voltára hívja még fel a figyelmet, s megállapítja: „...mondatfűzése és szerkesztése kidolgozatlan, nemegyszer laza. Egyszerűbb mondatformák, kevesebb ige és kötőszó, több főnév; vázlatosság, rapszodikus előadásmód, olykor az élőbeszédhez való közelítés jellemzi”.¹²

Összességében kijelenthetjük, hogy a fenti megállapítások alól csupán a KURUC ÁDÁM TESTVÉREM című vers lóg ki némileg, Ady naplóverseinek többi része megfelel a naplóműfaj kívánalmainak.

Ady naplóverseit a szerző–mű–olvasó hármasság felosztás alapján érdemes közelebről is megvizsgálni, a fenti megállapításokra is reflektálva. A legfontosabb kérdés a szerző érdekét boncolgatja, vagyis azzal foglalkozik, hogy milyen funkciót tölt be a naplóírás az életműben.

Alkotóválságok idején gyakorta születnek naplók. Philippe Lejeune egyenesen úgy fogalmaz, hogy „A napló gyakran krízisekhez kötődő tevékenység: diszkontinuitása megszokott dolog, s ez egyébiránt mélyen beivódik a napló ritmusának érzékeny magjába”.¹³

Ha Ady naplóverseinek szigorúan vett keletkezéstörténetét vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy nála is „válságnapló”-ról van szó, hiszen az első naplóköltemények keletkezésének idején Érmindszentre húzódott vissza a duk-duk cikk vihara elől.¹⁴ Következő négy naplóbejegyzésének (kötetben MEGINT PÁRIS FELÉ) az ígétét veszített Párizs válik az ihletőjévé: már sehová sem vágyik a költői én, anélkül menekül valahonnan, hogy bárhova is menekülne. 1914 elején íródott naplóverse keletkezésekor pedig Ady orvosi kezelés alatt állt a városligeti Park (Liget) Szanatóriumában, s a műből kicsendülő rezignáltság is valamiféle válságra enged következtetni. Ezt erősíti az alcím is: MONDJUK: JANUÁR HUSZONKILENCEDIK NAPJÁN, azt érzékeltetve, hogy a napok teljesen egyformák, ez a bejegyzés a sanatóriumban eltöltött napok bármelyikén bekerülhetett volna az ismét félbemaradt naplóba.

A napló kezdete egyébiránt „...majdnem mindig kiemelt fontosságú: ritka az olyan eset, amikor ennek hangsúlyozása nélkül vágunk bele. Különböző módon jelöljük ki az írás eme új területét: tulajdonnévvel, címmel, mottóval, ígérettel vagy bemutatkozással”.¹⁵ Ady sokatmondó címmel indítja a maga naplóját: EGY MEGÍRATLAN NAPLÓBÓL. A „megíratlan” szó értelmezhető utalásként arra, hogy a duk-duk vita okozta vihar elültével a szerző felhagy a naplóírással, de olvasható üzenetként is a naplóverseket ajánló Hatvany Lajosnak: a naplóversek pusztán félbemaradt kísérletnek tekintendők. Ezt látszik alátámasztani egy Ady-level részlete is, melyben ezt írja: „...még mindig nem tudtam [...] a napról-napra való vallomás igazi, forró és becsületes módját eltalálni. Ezek csak akarások még”.¹⁶

Ezt a feltételezést erősíti még Adynak egy (fent már idézett) jegyzete is a Nyugat 1914. február 1-jei számában: „Lengyel Menyhért jó barátom valami esztendőre-szóló lírikus naplóból közölt a lapunkban mutatót a múltkor, s nekem ötesztendő tervem egy esztendőről verses naplót írni. Hatvany Lajos barátom biztatott e terv fölöttlésekor legjobban írni: megírni minden nap életét, tehát líráját s az napokét is, amelyeken üreseknek véljük magunkat. E forma nem az enyém, de mindenkié, a Lengyelé is, de hátha mégis belekezdenék az én lírikus naplómba? Persze saját naptári évem szerint: egyik kötetemtől a másik újig, szóval szépen és naivan. Ha netán megkezdem az én esztendő, verses naplómat, ne gyanúsítson majd senki avval, hogy példát kaptam. Viszont Lengyel Menyhért írja tovább, mert érdekes, komoly és értékes, amit napjairól sok körültekintéssel, de szépen megír.”¹⁷ Ady 1914-ből való verses naplója e jegyzettel egy napon jelent meg EGY NAPLÓ KEZDETE címmel, feltehetően azt sugallva, hogy hamar-

san jön a folytatás. Ez azonban elmaradt, a kötetbe rendezéskor ezért változtatta a költemény címét NAPLÓTÖREDÉK EGY SZANATÓRIUMBAN-ra.

Természetesen az elsőként megjelenő lírai napló „*megíratlan*” jelzője utalhat arra is, amiről Philippe Lejeune beszél: „*A napló már kezdettől fogva virtuálisan befejezhetetlen, hiszen mindig lesz az írás után megélt idő, amely újabb írást tesz szükségessé, s egy napon ez az idő a halál formáját ölti magára.*”¹⁸

Érdeemes még megjegyezni, hogy válságnaplók esetén különösen nagy szerep jut a befejezésnek, hiszen „*A krízisnapló [...] a saját befejezését keresi. Kiutat keresünk a krízishelyzetből és következőképpen magából a naplóból is*”.¹⁹ Ezért is történhetett meg, hogy az Ady-életműben csupán két félbemaradt kísérlet található a naplóírásra.

A költő szempontjából fontos még az Ady-féle naplóversekben a dokumentáció igénye, ami elsősorban persze saját lelkiállapotának dokumentációját jelenti, melybe számadás és összegzés is vegyül. Mint már említettük, az 1909. január 21-i bejegyzés (kötetben KURUC ADÁM TESTVÉREM) kilóg a naplóversek sorából – a másik három költeménynél a hely s az idő dokumentációja is fontos szerepet játszik. Igaz, az 1914-es naplójegyzet későbbi címében az időre való – egyébként is pontatlan – utalás eltűnik.

Az EGY MEGÍRATLAN NAPLÓBÓL esetében, amikor a szerző kötetben is megtartotta a dátumokat s a helymegjelölést (Érmindszent), az írás ideje és helyszíne magában a szövegben is megjelenik:

*„Itt jött rám a Karácsony,
Rám, a kesely arcú pogányra,
Itt jött rám a Karácsony,
Gyermekségem falujában”*

Sőt, a költői én arcában Ady a saját arcképét jeleníti meg, amikor magáról mint „*kesely arcú pogány*”²⁰-ról beszél.

A versfüzér jellegű műben a költői én érzései is helyet kapnak – az első bejegyzésben azonban még nem kerülnek bővebb kifejtésre.

A második részben az első szakasz „*pogány*”, illetve „*megettérít*”, „*visszaingat*” kifejezései értelmeződnek: a hitét veszített költői én sóvárgása a hit után olvasható ki a három négysoros strófából. Bizonytalan ez a sóvárgás, amit az is jelez, hogy mindhárom szakasz a „*Talán-talán*” határozószavakkal kezdődik. Maga a költői én sem bizonyos abban, vissza akar-e térni az elveszett istenhihez.

A harmadik rész határozott hangjával, kemény állásfoglalásával a második rész elentéteként meghatározza önnön programját:

*„Békesség az Istennek,
Békesség az embernek,
Békesség az életnek,
Békesség a halálnak,
Békesség mindeneknek,
De nekem
Maradjon háborúság.”*

A január 17-től január 20-ig tartó négy bejegyzés MEGINT PÁRIS FELÉ címmel került kötetbe, ahol már nem szerepel a hely- és időmegjelölés, a költemény írásának helyszíne, a költő szeme elé táruló látvány, illetve érzései azonban szerepet kapnak a versben:

„*Unt hegyek, kik maradtok*
S élémkacagó völgyek.
Jaj, jaj, jaj,
Nincs akiktől búcsúzzak
S akiket üdvözöljek.
 [...]
 Rohanó vonatomból
Néha félve kinézek.”

A négy bejegyzésből más-más lelkiállapot rajzolódik ki. Az elsőből (január 17.) csatlódás, rezignáció. A második bejegyzés (január 18.) sajátos ellentétet hordoz: a korábbi évek lelkesedésének hangját meg-megszakítja a jelen kiábrándultsága. Párizs egykor a fiatalságot, a szerelmet jelentette Ady számára, most azonban nem tudja, mit reméljen ettől az újabb úttól. Mégis a lelkesedés az alaptónusa ennek a négy strófának, hisz azt idézi fel, milyen érzésekkel indult Párizsba az első utak alkalmával. Az öröm, a lelkesedés csendül ki a pozitív határozókból („szépen”, „szerelmesen”, „lágyan”), a strófa lüktető ritmusából. Csupa fény, csupa csillogás ennek a résznek a Párizsa. A harmadik részben (január 19.) már „valótlan emlék”-ekről beszél:

„*Sebzett száz kézzel fogdos össze*
Száz nagy polip, valótlan emlék”

– mintha azt mondaná, Párizs az első utak alkalmával csakis a saját felfokozott lelkiállapotának köszönhetné varázsát. A végleteleg feszíti ezt a hangulatot az utolsó rész (január 20.), ahol a költő Párizst egyenesen az étellel azonosítja. Pontosabban a kedvvel, a pénzzel, az asszonnyal – ha ezek nincsenek, az élet sem kell már.

Az 1909. január 21-i bejegyzés (kötetben – a hely és idő megjelölése nélkül – KURUC ÁDÁM TESTVÉREM) ellenben teljesen nélkülözi a külső körülményekre vonatkozó dokumentációs elemet. A költemény ama kevés kuruc vers közé tartozik, mely hetyke, kötekedő, szókimondó hangot üt meg. Felvezetése több olvasatot tesz lehetővé, számunkra legvalószínűbbnek az tűnik, hogy a szerző egy álmát s benne „Kuruc Ádám” szavait tárja elénk. A mű egy álom visszhangjaként való értelmezését éppen az teszi lehetővé, hogy a vers a naplóversek sorában jelent meg, hiszen a pszichoanalízis hatására az álomértelmezés igen gyakori témája a naplóknak. (Csáth Géza 1914–15-ös naplója például gazdag tárháza az álomleírásoknak.) A KURUC ÁDÁM TESTVÉREM további jellegzetessége, hogy a mű több mint kétharmad része idézőjelek között szerepel, s a címében szereplő „Kuruc Ádám” monológjaként olvasható. A költeménynek fontos eleme a kihagyás; tulajdonképpen egy olyan dialógust előidézve, melyből az egyik szereplő (a költői én) szavai teljesen hiányoznak, „Kuruc Ádám” szavai után következének, ám ezeket a költő kihagyta a költeményből. Ráadásul a versből az sem derül ki, mire reflektál a beszélő. Mindenesetre a mű „*De ki kuruc nem pityereg*” sora párbeszédbe lép a vele már címében is rokonságot mutató ESZE TAMÁS KOMÁJÁ-val, ahol ezt olvashatjuk: „*Már eleget sírtam.*”

Az 1914-es naplójegyzet, melynek stílusát leginkább jellemzi az élőbeszédhez való közelítés, a megírás napjának eseményeiről tudósít, megadva ezzel a saját keletkezés-történetét:

„Ma verseket írtam: kellett
S így írtam a verseket már régóta,
Mert olcsó a nótás és a nóta.

Bocsánat: jött négy-öt s több levél
S kik írták tegnap, arra nem gondoltak:
[...]

Este: hazug, jó és szép szökés.”

– ahol a „szökés” valószínűleg Adynak arra a szokására utal, hogy ha tehetne, esténként szívesen szökött ki a szanatórium(ok)ból, hogy egy kedves kiskocsmában töltsse idejét.

Mindhárom igazán naplószerű versnek központi eleme a jelen és a múlt összevetése, s mindháromban a múlt vágyott, kívánatos, a jelen menekülésre készítő. Míg az EGY MEGÍRATLAN NAPLÓBÓL verssoraiban a gyermekkor ártatlanságába, a falu békéjébe vágyik vissza a költő, addig az 1909. január 17-i, 18-i, 19-i és 20-i bejegyzésekben (kötetben MEGINT PÁRIS FELÉ) az öt évvel azelőtti Párizst, az öt évvel korábbi lelkiállapotát, az öt évvel azelőtti önmagát siratja el. Az 1914-es naplójegyzetben a jelen egyhangúsága állítódik szembe a nagybetűs s ezáltal mitizált Tegnappal.

Ami a naplóírók és -olvasók viszonyát illeti, Ady naplóverseiről megállapítható, hogy semmiképpen sem abba a csoportba tartoznak, melyeket a szerző önmagának, a majdani publikálás lehetősége/célja nélkül alkot. Ady a naplóverseket éppúgy megjelenésre szánja, mint folyamatosan keletkező egyéb költeményeit. Semmiféle különbséget nem tesz e naplóversek s a többi mű között, hiszen az írás Ady számára immensen dialogikus természetű – mindenképpen számít az olvasóra.

A harmadik szempont a napló mint mű kérdése. Két alaptípus különböztethető itt meg. Az egyik az életműtől elkülönülő, monologikus típus.²¹ Franz Kafka vagy Szabó Lőrinc naplója lehet példa erre a változatra. A másik típus az életműbe illeszkedő, az oeuvre-rel intertextuális kapcsolatot fenntartó naplóké. Ady naplóversei az életmű többi versével parataxisos relációban vannak, vagyis azokkal egyenértékű funkciót töltenek be. Ugyanúgy folyóiratban jelennek meg először, majd ugyanúgy kötetbe, ciklusba rendezi őket a költő. Ráadásul csak az első naplóversben (EGY MEGÍRATLAN NAPLÓBÓL) tartja meg az idő- és helymegjelölést, a többiből elhagyja. Az életműbe való integrációt szolgálja az is, hogy a folyóiratban még NÉHÁNY JANUÁRI NAP címmel megjelenő mű kötetben két részben, két ciklusban új címekkel jelenik meg (MEGINT PÁRIS FELÉ és KURUC ÁDÁM TESTVÉREM) – így már a külsőségek közül semmi nem utal a költemények naplójellegére.

Érdeemes még röviden kitérni a naplóírás technikájára is. A napló a rendszeresség műfaja, mely készülhet folyamatos-lineáris és csomópontos technikával is. Ady lírai naplórészleteit a csomópontos technika jellemzi. Ez a fajta naplójegyző módszer kevésbé formális a folyamatos-lineáriséhoz képest, melynek a rendszeresség a legfőbb jellemzője. A csomópontos technika esetén a naplóíró élete fontosabb eseményei alkalomával fordul a naplóíráshoz.²² S mint már utaltunk rá, Ady élete válságaihoz nyúlt a naplóformához.

Bár az életműben a fentebb tárgyalt négy vers képviseli a naplóverseket, azok a költemények is a naplóversekkel rokoníthatók, melyek végén helységnevével olvasható. Az első nyolc naplóbejegyzést tömörítő SZERETNÉM, HA SZERETNÉNEK kötetben ilyen

az ÉSZAKI EMBER VAGYOK, mely a vers tanúsága szerint Monte-Carlóban született, a KISVÁROSOK ŐSZI VASÁRNAPJAI, mely Kaposvárott, Az ÖRÖK HALÁL-MENET, mely San Remóban, illetve Az IFJÚ RAJNÁNÁL, mely Rheinfeldenben, s melynek végén a helységnévjelölés mellett datálás (aug. 24.) is található. (A nyomdai kéziratban szerepel még két olyan költemény, melyek alatt találunk helymegjelölést, ám ezt mindkét esetben törölték a korrektúrapéldányban – az ÁLMODIK A NYOMOR alól a Budapestet, a DURUZSLÁS A JÉGVE-REMBŐL végéről a Kolozsvárt.) Az 1914-es év versterméséből, amikor is az EGY NAPLÓ KEZDETE íródott, ilyen a LEVÉL A VÉGEKRŐL, mely Érmindszenten született, az időmegjelölés szerint 1914 júniusában.

A SZERETNÉM, HA SZERETNÉNEK kötetben még egy egész ciklus áll szoros rokonságban a naplóversekkel, nevezetesen A HÁGÁR OLTÁRA ciklus, melynek részei egy szerelmi önéletírás darabjaiként is olvashatók.

Függelék

Meglehetősen ismeretlen versről lévén szó, érdemes az 1914-es naplójegyzetet elejétől a végéig idézni:

Ady Endre

EGY NAPLÓ KEZDETE

Mondjuk: január huszonkilencedik napján.

*Rend, félelem, szanatórium,
Elmaradt csókok s duplával ígértek:
Értek-e valamit s mennyit értek?*

*Ma verseket irtam: kellett
S így irtam a verseket már régóta,
Mert olcsó a nótás és a nóta.*

*Bocsánat: jött négy-öt s több levél,
S kik írták tegnap, arra nem gondoltak:
Mi volt nekem a Tegnap és Holnap.*

*Este: hazug, jó és szép szökés
Barátok, kik jó szóval megadnak
Mit a nők tettként megtagadnak.*

Jegyzetek

1. Hatvany Lajos: ADY II. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1959. 141–142.
2. ADY ENDRE ÖSSZES LEVELEI. Akadémiai Kiadó–Argumentum Kiadó, 2001. II. 157.
3. DISPUTA. *Nyugat*, 1914. február 1.
4. Balázs Béla: NAPLÓ 1903–1914. Magvető, 1982. 470.
5. Uo.
6. VILÁGIRODALMI LEXIKON. Kilencedik kötet. Akadémiai Kiadó, 1991. 65.
7. Balázs Béla: i. m. 470.
8. Görömbei András: A NAPLÓFORMA MAI VÁLTOZATAI. *Alföld*, 1993. 2. 56.
9. Pomogáts Béla: MAGÁNBSZÉD KÖZÜGYBEN – AZ ÚJABB MAGYAR NAPLÓIRODALOM HAGYOMÁNYAIRÓL. *Alföld*, 1991. 8. sz. 71–73.
10. Veres András: EGY MŰFAJ A GYORSULÓ IDŐBEN. *Alföld*, 1993. 2. 47.
11. Tarján Tamás: SZEMMAGASSÁGBAN XV. *Palócföld*, 1994. 1. 87.
12. VILÁGIRODALMI LEXIKON, 65.
13. Philippe Lejeune: ÖNÉLETÍRÁS, ÉLETTÖRTÉNET, NAPLÓ. L'Harmattan, 2003. 215–216.
14. Kenyeres Zoltán: ADY ENDRE. Korona Kiadó, 1998. 42.
15. Lejeune: i. m. 210.
16. ADY ENDRE ÖSSZES LEVELEI II. 143.
17. DISPUTA. *Nyugat*, 1914. február 1.
18. Lejeune: i. m. 214.
19. Uo. 217.
20. „Aki Adyt ismerte, a kesely arcú pogányban úgy ráismer a mi »Bandinkra«, mintha Ady tükörképét látná maga előtt.” Hatvany: i. m. 143.
21. Szilágyi Judit: MAGADTÓL MENEKVÉSED. FÜST MILÁN: NAPLÓ. Fekete Sas Kiadó, 2004. 217.
22. Uo. 205.

Gréczi Emőke

A NYUGAT KÖRÜL

Az itt közölt, eddig publikálatlan dokumentumokat, a *Nyugat* első nemzedékéhez tartozó írók egymáshoz fűződő viszonyának relikviáit Kiss Ferenc kéziratgyűjteményéből válogattuk.

Rippl-Rónai József Móricz Zsigmondhoz írt levele egy később elmélyült barátság kezdetét dokumentálja. (Az „író” kitétel Rippl-Rónai József esetében is – főleg ebben a körben – helytálló, hiszen EMLÉKEZÉS-eit éppen a Nyugat kiadó jelentette

meg.) Ady Endre két kézirata a Nyugat kiadóval és támogatóival (Hatvany, Fenyő Miksa) való rapszodikus kapcsolatát rögzíti. Móricz Zsigmond Kaffka Margit sírjánál elmondott gyászbeszéde nem pozíciójából (a Vörösmarty Akadémia alelnöke) adódó kötelessége volt, hanem az író iránti tisztelet újabb kifejezése. Karinthy Frigyes rövid levele pedig Babitshoz és kettejük Somlyó Zoltánhoz fűződő viszonyát érzékelteti.